

ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ: КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АНАЛІЗ

У доповіді поданий аналіз основних категорій політичної системи сучасної України з точки зору їхньої ефективності та функціональних особливостей.

Ключові слова: політична система, категоріальний аналіз, розподіл влад

Дуже важливою фундаментальною проблемою сучасної вітчизняної політичної науки є категоріальний аналіз політичної системи України. Головна теза, на якій хотілося б зупинитися, полягає в тому, що розбіжності в інтерпретаціях політичної системи, як і розбіжності в описах механізмів її функціонування у конкретних суспільствах зумовлені відсутністю єдиних методологічних принципів аналізу. І ця проблема нині потребує нагального розв'язання.

Криза в сучасній гуманітарній, зокрема політичній науці, полягає здебільшого в тому, що вона не встигає за швидкими змінами політичної дійсності, часто оперуючи застарілими теоріями, категоріями і методологією. З точки зору класичного нормативного підходу вчені-політологи розробляють і формують ідеальну модель управління, що відповідає уявленням про справедливе правління. Таким чином, сучасна українська політична наука оперує абстрактними поняттями – «влада народу», «розподіл влад» тощо, які вже давно не дають змоги адекватно описувати та інтерпретувати існуючу дійсність. З позицій більш доцільного у сучасних умовах емпірико-описового підходу політична система є сукупністю принципів, процедур і політичних структур, що виявили свою ефективність у реалізації суспільних та індивідуальних потреб. Таким чином, різні теорії політичних систем і підходи до їхнього опису базуються на принципах або того, що має бути, або апелюють до практики управління суспільством. Традиційно так склалося в українській політичній науці, що політологи викладають і пишуть про ідеальні сутності. Водночас, більш адекватним є погляд на політичну систему саме з позицій емпірико-описового підходу, тобто з погляду дослідження тих процесів, що є, а не тих, що мають бути.

Наприклад, розподіл влад, що аналізується в трьох аспектах – інституційному, функціональному та суб'єктному. Більше того, класичний розподіл влад записаний у нашій Конституції. Але, якщо інституційній складовій цього процесу у нас приділяється багато уваги і накопичений великий теоретико-практичний досвід, то функціональна та суб'єктна складові залишаються майже не розробленими.

В Україні існує функціональна розподіленість, яка закріплена численними повноваженнями (як каналами розподілу ресурсів і статусів) у Конституції України. Якщо підрахувати, то в чинній Конституції Кабінет

Міністрів має тринадцять функціональних напрямів, Верховна Рада України – 43, Президент – 45 (31 з них прописані лише у 106 статті). До повноважень останнього додаються ще функції, які Президент має через РНБОУ. Водночас, відкритим залишається питання статусів і, в першу чергу, саме Президента. Теорія влади не передбачає такого феномена як «гарант», а інші статусні характеристики найвищої посади в Україні достатньо розмиті. Таким чином, порушено один з законів Кроз'є – неподільність ресурсу управління, що проявляється в конкуренції у полі виконавчої влади, а не між владами. Найбільш яскравим прикладом цього є також управління територіями. За коефіцієнтом Шугарта-Кері (представників неоінституціональної школи), що формується залежно від повноважень президента та його відносин з урядом і парламентом, – тільки Україна одноосібно перебуває у 3-му секторі з 80 досліджуваних країн. Тобто наша країна має специфічну систему управління і взаємодії влад, яка не притаманна жодній іншій країні світу. Окрім цього, в Україні нагальним є питання суб'єктної розподіленості, яка прямо впливає з попередніх. Розробка, прийняття, виконання і контроль політичних рішень і законодавчих актів як функції влади постійно перетинаються і призводять до конфліктів у взаємодії Верховної Ради, Кабінету Міністрів і Президента України, а теоретичного підґрунтя цих процесів знов-таки не існує.

Дуже важливим є також те, що в реальній політиці сьогодні маємо розподіл влад на партійну та адміністративну. Партійна влада – це сфера здійснення державної влади, в якій функціонує політична партія (коаліція), що перемогла на виборах. Звідси зрозуміло є необхідність розробки теорії коаліції, навколо якої точаться дискусії на Заході. В свою чергу, адміністративна влада здійснюється позапартійною бюрократією в межах виконавчої влади і також потребує ретельного вивчення.

Нарешті, слід сказати стосовно моделей політичної системи. Класична теорія передбачає мажоритарну модель політичної системи, в якій правління народу інтерпретується як правління більшості. Але більш відповідною нинішнім реаліям є плюралістична модель інтерпретації політичної системи, згідно з якою правління реалізується через групи інтересів, що конкурують.

Таким чином, ми спостерігаємо зміщення фокусу правління з масового електорату на організовані групи. Це, в свою чергу, вимагає децентралізованої складної структури державної влади, зміни бюджетних стосунків, нового порядку, механізмів надання суспільних благ, сприяння досягненню рівності тощо, на чому має зосередитися сучасна політична наука. Це дозволить їй відповідати змінам і трансформаційним процесам сучасних політичних систем, виконуючи свої найважливіші експертні і суспільні функції.